

Institut za etnologiju i folkloristiku
Šubićeva 42
10 000 Zagreb

korisnik sredstava **Hrvatske zaklade za znanost**, Ilica 24, Zagreb, u razdoblju od tri godine (od 01. 01. 2012. do 31. 12. 2014.) za:

Istraživački projekt u okviru teme “**Vrijednost i identiteti**”, znanstveno područje društvenih i humanističkih znanosti.

Hrvatska nematerijalna kulturna baština, društveni identiteti i vrijednosti

ključne riječi: nematerijalna kulturna baština, identiteti, vrijednosti, etnologija, folkloristika, antropologija, Referentni baštinski centar, UNESCO, kulturna politika, kulturni turizam, nositelji baštine, digitalizacija

Voditelj projekta:

Tvrtko Zebec, dr. sc.

Institut za etnologiju i folkloristiku

etnokoreologija, nematerijalna kulturna baština, UNESCO

Suradnici:

Ime i prezime, titula

Matična ustanova

Područje rada

1. Grozdana Marošević, dr. sc.

Institut za etnologiju i folkloristiku

etnomuzikologija, folkloristika, antropologija glazbe

2. Antonija Zaradija Kiš, dr. sc.

Institut za etnologiju i folkloristiku

filologija, folkloristika, štovanje svetaca, glagoljica, animalistika

3. Melanija Belaj, dr. sc.

Institut za etnologiju i folkloristiku

etnologija, prehrana, kulturni turizam

4. Marina Blagaić,

Institut za etnologiju i folkloristiku

etnologija, kulturni turizam

5. Joško Čaleta, mr. sc.

Institut za etnologiju i folkloristiku

etnomuzikologija, vokalna glazbena pedagogija

6. Ivana Katarinčić,

Institut za etnologiju i folkloristiku

etnokoreologija, povijesni i urbani plesovi

7. Koraljka Kuzman Šlogar, mr. sc.
Institut za etnologiju i folkloristiku
dokumentacija, kreiranje baza podataka, digitalizacija

8. Irena Miholić, dr. sc.
Institut za etnologiju i folkloristiku
etnomuzikologija, instrumenti, glazbena pedagogija

9. Iva Niemčić, dr. sc.
Institut za etnologiju i folkloristiku
etnologija, etnokoreologija, mačevni plesovi

10. Iva Pleše, dr. sc.
Institut za etnologiju i folkloristiku
etnologija, studije medija

11. Ana-Marija Vukušić, dr. sc.
Institut za etnologiju i folkloristiku
etnologija, kultura pamćenja, urbane migracije

I. Sažetak projekta

Kratki opis projekta

Projekt *Hrvatska nematerijalna kulturna baština, društveni identiteti i vrijednosti* izdvaja nematerijalnu kulturnu baštinu kao novi konceptualni okvir za kritičko etnološko-folklorističko promišljanje hrvatske tradicije i pluralnosti identiteta. Cilj je projekta povećati istraživačke, znanstvene, dokumentarističke i savjetodavne kompetencije mladih znanstvenika. Pomogli bismo lokalnim zajednicama koje baštinu žele učiniti prepoznatljivom i razmjenjivom (posebice putem kulturnog turizma), te bismo kreirali osnovu za novi europski projekt umrežavanja ustanova s građom o baštini. Izravna praktična vrijednost projekta jest pohranjivanje spoznaja, dokumenata i ekspertiza u specijalizirane baze podataka o baštini i upoznavanje širokog kruga korisnika (kreatora kulturnih politika, kulturnih amatera, turističkih djelatnika, muzealaca i arhivista, pravnika, studenata i nositelja baštine) s mogućnošću revitalizacije, očuvanja, brendiranja, te zaštite od nekritične komercijalizacije i eventualne zlorabe.

Međunarodni kontekst istraživanja

Demokratsku koncepciju pluralizma baštine uz autoritet neposrednih nositelja posljednjih godina potiče Unesco. Baština je rezultat kulturne proizvodnje koja tradiciji udiše novi život i vrijednosti posebnoga, izvedbenoga i lokalnoga, te je iskoristiva u globalnoj razmjeni, osobito u turizmu. Zahvaljujući dugogodišnjem angažmanu suradnika Instituta za etnologiju i folkloristiku (IEF) na istraživanju tradicijske kulture, Unesco je prepoznao IEF kao kompetentan centar ekspertize. Predlagatelj projekta, Tvrtko Zebec, predstavnik je RH u Međuvladinom odboru Unescove *Konvencije za očuvanje nematerijalne kulturne baštine* i član stručnog tijela za procjenu nominacija Reprezentativne liste. IEF je član europske znanstvene mreže *Research into Intangible Cultural Heritage*. Pokretanjem Referentnog centra za nematerijalnu kulturnu baštinu, IEF bi se potvrdio kao centar izvrsnosti u

međunarodnom kontekstu, a suradnici projekta, zahvaljujući interdisciplinarnosti istraživačkoga pristupa, kao društveni arbitri koji ne promiču samo nove trendove očuvanja baštine nego i upozoravaju na nedostatke i proturječnosti same *Konvencije*. Kulturnoantropološka i folkloristička analiza Unescova programa postaje relevantnim znanstvenim poljem; u Seoulu je pokrenut *International Journal of Intangible Heritage*, a na Sveučilištu u Göttingenu projekt i niz izdanja *Göttinger Studien zu Cultural Property*.

Projektom će se istražiti tri razine proizvodnje baštine:

I. Upravljanje baštinom *in situ*

Dokumentirat će se baština upisana u nacionalni i/ili Unescove registre. Studijama primjera propitat će se lokalne koncepcije baštine i povratni učinci zaštite, komercijalne i turističke uporabe baštine, međuuvjetovanost materijalne i nematerijalne baštine, pitanja intelektualnog vlasništva, transnacionalnih kulturnih izričaja i granica baštine, prijenos znanja i umijeća na mlađe naraštaje.

II. Reprezentacija baštinskih vrijednosti

Revalorizirat će se dosadašnja istraživanja baštine u etnologiji i folkloristici te njihova temeljna metodološka uporišta (kazivač, istraživač, teren) i predmet kojim se bave (tradicija, baština, kultura). Osmislit će se novi načini predstavljanja baštine, uspostaviti mreža nositelja i poznavatelja baštine u nacionalnom registru, te izraditi specijalizirane baze podataka i multimedijalni fondovi građe dostupni na mrežnim stranicama Instituta i suradnih kulturnih udruga.

III. Razmatranje odnosa baštine, identiteta i zajednice slijedi teorije o njihovoj međuovisnosti. Zajednica se konstituira putem baštine, baština je okosnica oko koje se identiteti ostvaruju u izvedbi. Takvo dinamiziranje istražiti će se u kontekstu procesa globalizacije i (multi)kulturalizacije s obzirom na mnogostruke identitete, uz pretpostavku da produkcija baštine pomaže prevladati društvene tenzije (promičući kulturnu raznolikost, međukulturnu komunikaciju i univerzalne ljudske vrijednosti) ali ih može i intenzivirati. Propitivanjem ovih odnosa projekt se u potpunosti uklapa u tematski prioritet natječaja.

II. Specifični ciljevi i metode

Ciljevi su projekta razvijanje istraživačkih, znanstvenih, savjetodavnih i ekspertnih potencijala suradnika, te inovativan tehnološko-informacijski razvoj dokumentacijskog centra prema međunarodnim kriterijima izvrsnosti.

I. Razvoj istraživačko-znanstvenih kompetencija

Suradnički tim u kojemu sudjeluje troje renomiranih istraživača, kao i pristup međunarodno kompetitivnom području etnološke deskripcije i evaluacije baštine, jamči transfer znanja i kompetencija na mlađe suradnike u projektu. Osim teorijskoga razumijevanja različitih etnoantropoloških pristupa tradiciji i identitetu, promišljanja ambivalentnosti položaja istraživača (sudionik, evaluator i kritičar) te etičkim načelima odnosa istraživača i istraživanih, istraživanje će se temeljiti na kvalitativnim etnografskim metodama i studijama primjera. Studije primjera uključuju etnografsko promatranje sa sudjelovanjem unutar zajednica čija je baština uključena u hrvatski i/ili u Unescove registre nematerijalne kulturne baštine ili je u postupku kategorizacije (glazba, ples, sinjska alka, korčulanske kumpanije, turistički itinereri, mediteranska prehrana, štovanje svetaca i sl.).

II. Razvoj ekspertnih znanja i njihova primjena

Specifičan cilj projekta jest osposobiti mlađe suradnike da se, uz pomoć transfera znanja i vještina te vlastitog terenskog iskustva, razviju u eksperte za baštinu. Izdavanjem stručnih publikacija, organizacijom radionica ili neposrednom ekspertizom prijedloga nominacije za nacionalnu ili Unescove liste baštine, suradnici će se osposobiti za evaluatore i kulturne arbitre te biti korisni tijelima uprave na najvišoj razini, kao i pripadnicima pojedinih društvenih zajednica.

III. Osnivanje Referentnog centra za nematerijalnu kulturnu baštinu

Jedan od ciljeva ovog projekta jest i da se IEF potvrdi kao međunarodni centar izvrsnosti na području nematerijalne baštine. To podrazumijeva tehnološki razvoj institutskog dokumentacijskog centra, što bi uključilo digitalizaciju dokumentacijske građe, izradu mrežnog sučelja i virtualnog repozitorija heterogenih sadržaja nematerijalne baštine, uz pomoć europskog ili regionalnog projekta u FP7 području ICT (Information and communication technologies). Inicijalna sredstva ovog projekta pomogla bi u koncipiranju takvog budućeg europskog projekta. Usto, preko Centra će se ostvarivati pristup bazama podataka drugih srodnih ustanova u zemlji, regiji i Europi.

III. Očekivani rezultati i značaj projekta

Značaj ovog projekta upravo je u mogućnosti višestrukog i plodotvornog povezivanja domaćih znanstvenika s različitim društvenim subjektima: s pripadnicima hrvatske i međunarodne znanstvene zajednice, s nositeljima nematerijalne kulturne baštine, s nevladinim organizacijama, s predstavnicima lokalne i državne uprave, s pravnim ekspertima koji se bave zaštitom intelektualnog vlasništva i javnog dobra te s gospodarskim subjektima u kulturnom turizmu.

Očekivani rezultati projekta grupirani prema navedenim ciljevima:

I. Razvoj istraživačko-znanstvenih kompetencija:

- znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem,
- zbornik radova sa znanstvenog skupa,
- prikupljena i dokumentirana, po potrebi i mogućnostima digitalizirana terenska građa (npr. predviđa se objavljivanje digitaliziranih snimki hrvatske glazbene baštine pohranjene u Phonogrammarchivu u Beču).

II. Savjetodavne aktivnosti, razvoj ekspertnih znanja i njihova primjena:

- stručne radionice za upoznavanje lokalnih zajednica s Unescovim programom očuvanja nematerijalne baštine uz predstavljanje dobrih praksi,
- priručnik za izradu prijava na popise nematerijalne baštine,
- nastavak suradnje s Ministarstvom kulture, nevladinim organizacijama, lokalnim i manjinskim zajednicama, Hrvatima u dijaspori

III. Osnivanje Referentnog centra za nematerijalnu kulturnu baštinu:

- internetska stranica Referentnog centra za nematerijalnu kulturnu baštinu,
- umrežavanje sa srodnim ustanovama i pojedincima koji posjeduju dokumentiranu nematerijalnu kulturnu baštinu,

- specijalizirane baze podataka,
- izrađen hodogram za djelovanje Referentnog centra i nastavak digitalizacije dokumentacijske građe kao osnova za prijavu na natječaj FP7 (ICT).

Rezultati projekta dijelom će biti usmjereni na bolju vidljivost domaćih stručnjaka na inozemnom znanstvenom tržištu, a dijelom na aktivno sudjelovanje u provedbi sustava očuvanja, popularizacije i brendiranja nematerijalne kulturne baštine. Time bi se ojačala institutska praksa cikličkog prenošenja znanja od znanstvene sfere (terenska istraživanja i interpretacije), preko savjetodavne djelatnosti za ciljane skupine (administracija i lokalne zajednice) do javnosti (mediji koji promiču Unescove akcije te time posredno i znanstvene rezultate IEF-a). Dosadašnje spoznaje o identitetu i vrijednostima dopunile bi se kritičkim istraživanjem nematerijalne kulturne baštine, njezine popularizacije i suvremenog korištenja.

IV. Potpora ustanove

Istraživanje i dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine te promišljanje njezine uloge u oblikovanju i izražavanju identiteta sastavni je dio trajne djelatnosti Instituta za etnologiju i folkloristiku s ciljem znanstvenoga prinosa nacionalnoj politici njezina očuvanja i zaštite. Institut je jedinstveno središte folklorističkih, etnoloških, etnomuzikoloških i srodnih znanstvenih istraživanja u Republici Hrvatskoj, s težištem na interdisciplinarnim i transdisciplinarnim kritičkim istraživanjima kulture. U strateškome planu Instituta (2010-2015) predviđeno je istraživanje baštinskih vrijednosti hrvatskoga identiteta, kao i osnivanje Referentnog baštinskog centra za nematerijalnu kulturu (v. Znanstvena djelatnost: Strategija na <http://www.ief.hr>).

Istraživanjem hrvatske tradicijske kulture i mnogostrukih načina njezina pozicioniranja u prošlosti i sadašnjosti (od izvedbi unutar lokalnih zajednica, preko smotri i festivala, do medijski posredovanih reprezentacija), uz propitivanje uporišta (povijesnih, društvenih, političkih i znanstvenoteorijskih) na kojima su sazdana raznoliki diskursi o baštini, unaprijedit će se postojeća znanja o vrijednostima baštine i hrvatskoga identiteta.

Razvijanjem institutske Dokumentacije (kao najvećeg i najsustavnijeg arhiva nematerijalne kulturne baštine u Hrvatskoj) u Referentni centar za nematerijalnu kulturnu baštinu, povezat će se sve ustanove u Hrvatskoj i drugim zemljama koje posjeduju relevantnu dokumentarnu i znanstvenu građu o hrvatskoj baštini, uključujući i baštinu nacionalnih manjina u Hrvatskoj te Hrvata izvan Hrvatske. Time će se osigurati kvalitetnija potpora znanstvenicima u istraživanju a vrijedan fundus dokumenata o hrvatskoj tradicijskoj kulturi, mrežno umrežen s fondovima građe drugih institucija i udruga koje njeguju nematerijalnu baštinu, postat će dostupan široj kulturnoj javnosti (posebice suradnim kulturnim udrugama, nositeljima i poznavateljima baštine, kreatorima turističkih politika i promotorima održivog razvoja).

Predloženi projekt podržava izobrazbu mladih znanstvenika – uz tri znanstvena savjetnika i jednu znanstvenu suradnicu, u suradničkom je timu predviđeno sedam mladih znanstvenika (4 postdoktoranda i 3 doktoranda) te jedan stručni suradnik. Međugeneracijska timska suradnja osigurat će prijenos znanja i iskustava stečenih u dosadašnjim istraživanjima, ekspertizama i valoriziranju nematerijalne kulturne baštine, kao i protok novih ideja.

Institut raspolaže suvremeno opremljenim prostorom Dokumentacije, Knjižnice i Izdavaštva, kao i uredima znanstvenika i suradnika s osobnim računalima i odgovarajućom tehničkom opremom za terenski rad i dokumentiranje građe (snimači zvuka i slike te druga tehnička oprema). Uz dosadašnje iskustvo suradnika u istraživanjima, takva infrastruktura Instituta već u ovome trenutku pruža mogućnost uspješnog ostvarenja predloženog istraživanja.

Svime dosad navedenim predloženi se projekt uklapa i u strateške prioritete, odnosno prioritetne tematske pravce Hrvatske zaklade za znanost.